

Ո Ս Կ Ե Հ Ո Ս Ա Ղ Բ Ի Ի Ր Ը

(ԿԱՂԱՆԴԻ ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Բնանք երեք կոյտեր էին,
Գիւղին կանանց սրտին վըրայ
Ծաղկած երեք շուշաններ:

Բնանք երեք քոյրեր էին
Գիւղին կանանց սրտին ձեջէն
Ծաղկած երեք վարդենի:

Բնանք երեք հարսներ չեղած՝
Գացին Բզրիւրն ու չեկան:
Բչապէս կ'երգէ եղէգը նուրբ
Եօթը վէրքով արիւնած
Շրթունքին վրայ հովիւին
Որ իրիկունը կ'իջնէ
Երժաթին ձեջ Բզրիւրին
Ողջունել աստղը սակի
Բչա արածանուշ Հէքեաթին...

Բնանք երեք կոյտեր էին
Մէկ տունի ձեջ, ձեկը ձիւսէն ղեղեցիկ:
Բճէն առաւ գիւղին կանանց սրտին վըրայ
Չորս արշալոյս կը ծաթէր
Մէկը ձիւսէն լուսաւէտ...

Գիւղին հողին անանց հաճար կը հիւտէր
Պատճառանքներ լուսնի, օդի կապոյտով:
Բնուց անունը ձեկ հատիկ, բերնէ բերան
Մեղեղի ձը շունչն էր.
Մեծ քոյր նաղիկ,
Միջին նաղիկ,
Պզտիկ նաղիկ,
Մէկը ձիւսին այնքա՛ն որ շատ նըճան էր:
Ուկի ճաղեր ունէին,

Կապոյտ աչքեր ունէին,
Բարակ թրթռուն հասակով
Բնանք երեք սօսիներ
Միշտ արեւէն համբարուած,
Հէքեաթին ձեջ, աստղերուն տակ զիւթական
Գիւղին կանանց սրտին վըրայ
Օր ճը զիրար էին զրտեր...

Հէքեաթը կ'ըսէ
Որ աճէն աստու
Կ'երթային անոնք
Երեք սափորով
Տուն ջուր բերելու:

Հեռուէն այնպէ՛ս
Նուրբ էին անոնք,
Որ աճէն հասակ
Կը շարունակուէր
Լոյսին ձեջ սակի
Սլացի՛կ դէպ ի վեր՝
Բճէն սափորով...

Հէքեաթը կ'ըսէ
Որ անոնց ուղին,
Բնէն դէպ ի տուն,
Կը հաղնէր հաղար
Գոյնով ծաղիկներ...
Թեթեւ, հոլանի
Պարսը սաքերուն
Լըռութեան սրտին
Վըրայ կը տրտէր...

Հէքեաթը կ'ըսէ

Որ անոնց հաճար
Աձէն հաճարու
Աձէն ակի ձօտ,
Քառասուն ակի ձօտ,
Նստղերու ծովէն
Հանուած բիրաւոր
Մարգըրիտներով
Մանեակ կը հիւսէր...

Հէքեաթը կ'ըսէ
Որ անոնց ոսկի
Մաղերն ունէին
Հազար ծաղկի բոյր,
Որ անոնց կապուտ
Աչքերն ունէին
Հազար աստղի բոյր,—

Որ անոնց չքնա՛ղ
Մարծինն օրօրուած
Հազար ալիքով՝
Ալը սրտերուն
Կուգար երազով,
Բառուծոյ զիշեր...

Հէքեաթը կ'ըսէ
Որ անոնք դացին,
Երեք հարս չեղած,
Երեք սափորով,
Աղբիւրը հեռո՛ւն,
Ձիւնի գիշերով
Ոսկի լեցնելու,
Աշխարքին տալու
Անհո՛ւն գազանիքով
Կաղանդ զիշերուան
Թանկագին ընծան...

Հէքեաթը կ'ըսէ
Որ ա՛լ չըղարձա՛ն...

* * *

Գիւղին հողին ա՛ն գիշեր
Ըձէն տունի ձէջ ունէր
Պլպլուն աստղով ձէկ ճըրագ.

Աձէն ճրագի շուրջ բոլոր
Թիւովն ամբողջ սրտերուն
Վրտիա ծոծեր գոյնըգոյն...

Մոծերը դեռ չըվառած՝
Մեծ քոյր նաղիկը լըսեց
Ձայն ձը կանչող պարտեզէն.
Ելաւ տեղէն ու զընաց:

Միեւնոյն ձայնը լըսեց
Որ ջին նաղիկը ներսէն,
Ներսի ջերձի՛կ թոնիրէն.
Ելաւ տեղէն ու գընաց:

Միեւնոյն ձայնը լըսեց
Պղտիկ նաղիկն իր սրտէն,
Սրտին գազանի անդունդէն,
Ուղեց յայտնել բոյրերուն,
Նայեցաւ շուրջն ու տեսաւ
Որ ձինա՛կ էր տունին ձէջ...

Միայն ինքը կար
Որը ճըրագին հետ,
Երեք ձո՛նի հետ,
Բայց ան չըվախցաւ...

Ձայնը կ'ըսէր. «Ձուրը ոսկի
Աղբիւրներուն
Պիտի հոսի,
Երբ որ հնչէ կէս գիշեր,
Լըռութեան կապոյտ
Անհուն զանգակով...
Ձիւնածաղիկ
Մեծ քոյր նաղիկ,
Աղբիւր զընա՛
Կանանչ փարչով...»

«Ձուրը ոսկի
Աղբիւրներուն
Պիտի հոսի,
Երբ որ հնչէ կէս գիշեր,
Լըռութեան կապոյտ
Անհուն զանգակով,

Ձիւնածաղիկ,
Միջին նաղիկ,
Աղբիւր զընա՝
Կապոյտ փարչով...

«Ձուրը ոսկի
Աղբիւրներուն
Պիտի հասի,
Երբոր հնչէ կէս զիշեր,
Լըռութեան կապոյտ
Անհուն զանգակով.
Ձիւնածաղիկ
Պղտիկ նաղիկ,
Աղբիւր զընա՝
Կարծիր փարչով...»

★ ★ ★

Մառանը ցուրտ այնքան չէ
Լեցուն աշնան ձիւրդերով:
Ազածանդներ եւ սուսակներ խաղողի
Երեւին բոցն են պահէր.
Ու խնձորները կտրծես
Պղտիկ ջահէր են հազար
Մէկը ձիւսին ձօտ վառուած:

Մեծ բոյր նաղիկն է եկեր
Ու փարչ ծը հոն կը փնտռէ...

Միջին նաղիկն անոր ոտքին հեռքերէն
Ձիւնին վրայէն լուսնաշող
Ձէ որ գիտցեր է ճամբան...

Պղտիկ նաղիկն է ձիացեր բոյրերուն,
Կածա՛ց, ոտքին ձառներուն վրայ կոխելով...

✱ ✱ ✱

Իրար տեսան եւ հարցուցին.
Մէկը ձիւսին կը տեսներ
Թափանցաշող հողիին ձէջ
Գաղտնի պատկերն հեքեթ թին...

— «Ի՞նչ կը փնտռես, քոյրիկ, այստեղ:

— «Կանանչ փարչ ծը կար,
Ձեճ գիտեր ո՞վ է պահէր...

— «Ի՞նչ կը փնտռես, քոյրիկ, այստեղ:

— «Կապոյտ փարչ ծը կար,
Ձեճ գիտեր ո՞վ է տներ...

— «Ի՞նչ կը փնտռես, քոյրիկ, այստեղ:

— «Կարծիր փարչ ծը կար,
Ձեճ գիտեր ո՞վ է տարեր...

★ ★ ★

Երեք տարբեր ճամբաներէ
Ընտրէ հիմա կ'երթան Աղբիւրն հետաւոր =
Ձիւնի զիշերն է ճերձակ,
Ձիւնի զիշերն է լուսնակ.
Եւ Աղբիւրին դիմական
Ձայնը կ'երգէ լըռութեան
Սրտին ձէջէն՝ սնթրւելի
Եղէգներու ճրճունջով
Ու բւրաւոր շրթներու
Սիրակարօտ հաճրոյրով...

Մեծ քոյր նաղիկն ո՞ր է, չըկայ...
Ձիւնի կապոյտ պարտէզին ձէջ
Ասողեր կ'անձրեւեն,
Ոսկի բոցեր կ'անձրեւեն...

— «Ըրթնցի՛ր, շուտ արթնցի՛ր...

Մեծ քոյր նաղիկն է հասեր
Լեքան ոտքին ձօտ փորուած
Քարայրին դուռն ուր լուսնկան սիրավառ
Հարսի նըման կը հսկէ...

— «Ըրթնցի՛ր, շուտ արթնցի՛ր...

Հովին ընդոստ կ'արթննայ,
Ու տա՛ք, երկար հաճրոյրով
Կը խըճէ շունչն աղջըկան

Որ նըւաղկատ կը հեւայ...
Բաց կը յայտնէ ամէն ինչ,
Աղբիւրին ոսկի գազանիքը որով
Անոնք հարուստ պիտ'ըլլան...

Հովիւը խոշոր բըզուկ ծը կ'առնէ,
Մէջի կաթը ձիւնին վըրայ կը պարպէ...
Եւ հիմա կ'երթան
Արագ շնչասպառ...
Կը վազէ ձէկը ծիւսին ետեւէն,
Համեկու համար՝
Դեռ կէս գիշերուան ժամը չըհնչած՝
Կախարդահոս Աղբիւրին...

Ձիւնին վըրայ հեաքերն անոնց ոտքերուն
Լուսնի ցոլքով կը լեցունին,
Ձիւնին վըրայ ձէկուն ըստուերը ծիւսին
Ըստուերին հետ գրկըւած՝
Կը վազէ դէպ ի Աղբիւրը հեքեաթին,
Ուր կը սպասեն բովքովի
Երկու քոյրերն, ինչպէս երկու վարդենի
Քրշալոյսին կը սպասեն...

— «Քոյրիկ, ծիւսն զո՞ւն լըսէիր
Ձայնը պարիկին...

— «Քոյրիկ, ծիւսն զո՞ւն լըսեցիր
Ձայնը հեքեաթին...

Կը հարցնէ ձէկը ծիւսին.
Մէկը ծիւսին դեռ չըտըւած պատասխան,
Կուգայ հովին եւ ակնթարթ ծը յետոյ
Մեծ քոյր՝ նազիկն հեասպառ...

Կը նստին անխօս
Մօտիկն Աղբիւրին,
Ու չեն հասկընար
Թէ ինչո՞ւ համար
Իրենց ձէ առաջ
Եկած են այնտեղ
Նազիկը ծիւսին,
Նազիկը պղտիկ...

— «Մեծ քոյր, զո՞ւն ալ լըսեցիր

Ձայնը պարիկին,
Ձայնը հեքեաթին...

Հովիւը տեսան ու շատ դարձացան,
Ու շատ ալ վախցան
Կազանդ գիշերին ոսկի հեքեաթէն...

★ ★ ★

— «Տեսա՞ր, ի՞մ քոյրիկ,
Ես չէի առեր սափորը կանանչ...

— «Անոր ձէջ զըտայ խնձոր ծը կարծիր,
Խնձորը ձէջն է...

— «Տեսա՞ր, ի՞մ քոյրիկ,
Ես չէի առեր սափորը կապոյտ...

— «Անոր ձէջ զըտայ երեք տի ցորեն,
Ցորենը ձէջն է...

— «Տեսա՞ր, ի՞մ քոյրիկ,
Ես չէի առեր սափորը կարծիր...

— «Անոր ձէջ զըտայ բաժակ ծը գինի,
Դեռ ձէջն է գինին...

Հովին ալ ըսաւ.

— «Ըյս բըզուկին ձէջ լեցուցեր էի
Կաթն ի՞մ այծերուս,
Ձիւնին վըրայ պարպեցի...

Ու լըսութիւնը վերտին հիստեցաւ
Մանեակի նման՝ Ըպասածի վըզին շուրջ
Կարապօրէն ըսպիտակ
Դէպ ի Աղբիւրն երկարած...

★ ★ ★

Անոնք այսպէս քովէ քով
Կը տեսնէին ջուրին ձէջ
Լուսինը ցուրտ, ինչպէս կրտոր ծը հայլի
Ջըրանոյշի ծը ձեռքէն
Հոն ինկած...

Ասուպի ծը ոսկի ազեղն երկինքէն
Ընդհեւ երկիր կածար կապեց,
Մարեցաւ...

Մէկը ծիւսին ետեւէն
Աստղերը լուռ կ'իջնէին
Հորիզոն...

Զիւնի գիշերը ծիծեղէն կը թըւէր
Կապուտակ,
Երբի ծը պէս հեռաւոր...

— «Քոյրիկ, շո'ւտ ըրէ, կանանչ փարջը բե'ր...

— «Քոյրիկ, շո'ւտ ըրէ, կապոյտ փարջը բե'ր...

— «Քոյրիկ, շո'ւտ ըրէ, կարծիր փարջը բե'ր...

Աղբիւրին ջուրը լուսեղէն կարկաջով
Ոսկի՝ ծիւսն կը հոսէր...

Հովիւը չըկար:

Սառի բիւրեղներ ծարձարէ, ծարձար
Լուսնակէն վառուած
Ձա՛հ ծը կազմեցին:

Հովերուն վա'րդը հիւսիսի պալտէզէն
Ծաղկեցաւ...

Զիւնը ձթնեց լուսնի ցոլբին
Մարելուն...
Յեառջ գիշերն եղաւ ա՛յնքան
Լուռ եւ ցուրտ...
Երեք կոյսերը ծընացին
Քով քովի...

Մէկը ծիւսին կը նայէր
Ու խօսէր կը վախճար...
Մէկը ծիւսին կը նայէր,
Կ'աճըճար...

Լոյսը ծովին ծալքերէն

Դողդղղաց,
Ընկաւ անոնց սաքերուն,
Անոնց ոսկի ծաղերուն,
Անոնց ճերձա՛կ ծիծերուն,
— Աղաւիններ ճրրափող
Կըտուցներով ծիրանի, —
Անոնց կապոյտ աչքերուն ձէջ կաթեցաւ...
Ու տեսան որ ճերկ էին...
Ի՞նչ պիտ'ըսէր դիւղը գիրենք տեսնելով...
Փախչիլ ուղեցին
Դէպ ի լեռներն հայրենի
Ուր եղնիկները դուցէ
Պիտ'ըլլային իրենց կեանքի ընկերներ...
Բայց անոնք արդէն շղթայուած էին
Աղբիւրին չար հարսներէն...

— «Աղբիւ'ր, ոսկիդ չե՞ծ ուղեր,
Կաթիլ ծը ջուրով ինձի քող հիւսէ...

Մեծ քոյրը պարպեց սափորը կանանչ,
Եւ անոր ձէջէն
Ընկաւ խնձորը ծիւսն...

— «Աղբիւ'ր, ետ ա'ռ քու ոսկիդ,
Ու ճըռալ կղի'ր որ ձէջըդ պահու'ի՞մ,
Ու զիս չըտեսնեն...

Միջին նազիկն ալ՝ սափորը կապոյտ
Երբ ջուրին պարպեց,
Անոր անդորրիկ ծոցէն թափեցաւ
Յորենը ծիւսն...

— «Աղբիւ'ր, ի՞նչ ընե՞ծ քու տըւած ոսկիդ,
Ես ձէջըդ ինձած,
Զիւնի պէս ճերձակ ծարձինքս հալի, —
Որ զիս չըտեսնեն...

Պղտիկ նազիկն ալ ակին ձէջ պարպեց
Սափորը կարծիր գինիով լեցուն...

★ ★ ★

Ու ձէկը ձինչեւ աչսօր չըգիտցաւ
Թէ բըղւկին ձէջ հովիւը տարա'ւ
Աղբիւրին ոսկին...

Բայց գիւղին ձեջ աճէն հովիւ
Իր ծերութեան օրերուն
Միշտ ունեցաւ ջուխտ ձը տըղայ՝
Մէկը ախօս բացող, ծիւսն ալ հօտ արածող...
Ու ձեկը դեռ ծինչեւ աշօր չի կրնար
Յիշողութեան հայելիին դէմ բռնել
Դէժք ձը հովիւի
Որ ձրգած ըլլայ արօտը դալար,
Քարայրը զովիկ ամրան օթերուն,
Ակերը հնչող բիւրեղի ձայնով,
Ու գացած ըլլայ հեռու տար-աշխարհ
Ոսկի շահելու ոսկիի ոյժով:

★ ★ ★

Ու ձեկը ծինչեւ աշօր չէ գիտցած
Ի՞նչ եղան երեք կոյսերը չքնաղ...

★ ★ ★

Հէքեաթը կ'ըսէ.

«Մէկը քար դարձաւ,
Եւ ծիւսը ուռի...
Պղտիկը լացաւ,
Լացաւ այնքա՛ն շատ
Որ աղբիւրին ջուրը վըճիտ բարձրացաւ

Անոր անվե՛րջ արցունքէն,
Ու ծածկեց
Աղջիկն ու սափոր...

★ ★ ★

Իրա՛ւ է. հօն, երեկոյին երբ կ'իջնէ
Գիւղին հովիւն իր ըսողտակ հօտին հետ,
Աղբիւր ձը կայ սրուն քովէն կը վախնան
Ոչխարներն ի՞նչ անցնելու...
Հովիւն ի գուր կը կանչէ
Աղու ձայնովն իր սրինգին...
Ու երբ լուսնակը ծաթի
Ծաղկեցնելով իր գողգոջուն նունուփարն
Ականակիտ անդորրութեան ճըփանքէն,
Ժայռին ծոցէն ձրթաստուեր
Քարէ դէժքով կոյս ձը կ'ելլէ
Սափոր ձը ձեռքին...
Եւ ուռիի ձը տերեւները կարծես
Կը փափրսան շրթունքներով ճարդկային.
Եւ Աղբիւրին ջուրը մեղճիկ ու ճըռայլ
Կը բարձրանայ ծինչեւ եղերբը ճամբուն՝
Մըֆնջելով անթըւելի գաղտնիքներ
Որոնց վաղո՛ւց է կորսւած բանալին...

ԱՐՄԼՆ ԵՐԿԱԹ